

Oleh Yaremenko, Doctor of Economics, Professor
*Head of the Institutional Economics Sector
of the Economic Theory Department of the State Organization
“Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine”
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-447-4-9>

RISKS OF SPONTANEOUS LOCALIZATION OF GLOBAL DEVELOPMENT

РИЗИКИ СТИХІЙНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

До ризиків стихійної локалізації глобального розвитку слід віднести фрагментацію єдиного технологічного, ринкового та інституційного простору; втрату переваг глобальної спеціалізації та кооперації, зниження рівня рівноваги; можливість накопичення розривів та диспропорцій у світовій економіці, що може супроводжуватися глобальною тінізацією та масовим виникненням арбітражних ситуацій, посиленням ролі спекулятивного та корупційного факторів; зниження взаємної довіри до критичних рівнів, посилення автаркічних та авторитарних тенденцій; стихійне розповсюдження протекціоністських практик.

У таких умовах слід розглядати варіанти повернення до менш амбіційного регулювання з боку ВТО умов міжнародної торгівлі – на кшталт багатосторонніх раундів переговорів у рамках ГАТТ, зі збереженням дійсно життєздатних умов та механізмів. Той низький рівень довіри, якій сьогодні фактично існує у світовій торгівлі, призводить до масових виключень з принципу найбільшого сприяння, системних порушень умов вільної торгівлі з боку все більш широкого кола учасників.

Глобалізація, навіть за недосконалих умов та механізмів, уже сьогодні призвела до відчутних соціальних результатів: зниження таких вад сучасної цивілізації як дитяча смертність, голод, обмеження схильності до тоталітарних практик в країнах, що розвиваються. Однак за все приходиться сплачувати. Одним з найбільш небажаних наслідків глобалізації є монополізація її технологічних переваг та досягнень у невеликій кількості країн.

Проявом такої монополізації є модель так званого «керованого хаосу», яка спрямована на експорт ризиків та невизначеності у менш розвинені країни. Така модель не може бути довгостроково ефективною, тому що провокує зростання загальної невизначеності глобального розвитку через посилення конфліктності. Наслідком цього виявилось явище глобального дефіциту, якій обумовлений не лише поточними ринковими дисбалансами, а й стійкими ціннісно-інституційними розривами, що не можуть бути подоланими за існуючим розривом між реальним розподілом ресурсів та формальним розподілом економічної влади у глобальній економіці, включаючи й інституційні підстави цього розриву [1].

Глобальна система об'єктивно «зацікавлена» у розподілі вигід та ризиків глобалізації, що є природним способом зниження невизначеності. Система з розподіленими ризиками є більш стійкою, хоча й темпи глобалізації у цьому разі можуть бути не такими високими [2].

Бажана гетерогенність глобальної системи досягається на шляхах оптимальної локалізації. Підставою такої локалізації служить визнання позитивного сенсу чиннику ідентичності, який породжує різні оцінки ризиків, різні часові горизонти прийняття рішень та різні критерії ефективності участі у глобалізації. Внаслідок цього у глобальній системі з'являється вибір варіантів реакції на виклики з боку невизначеності та загроз. Глобалізація як уніфікація та стандартизація є більш ризикованим шляхом, тому що обмежує варіативність і не дає можливості використовувати методи оцінки альтернативної вартості.

Інституційними інструментами локалізації глобального розвитку є національний суверенітет як інституційно визнаний спосіб дій держави на підставах первинності національного інтересу [2], що покладений у основу національної стратегії; інституційний захист національного виробника з використання методів та інструментів «економіки пропозиції» – шляхом підтримки системи національної освіти та науки, державного заохочування високотехнологічних виробництв та робочих місць, всіякого розширення ємності внутрішнього ринку; інституційний захист незалежної грошово-кредитної політики та використання її можливостей для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

Для України вибір стратегії локалізації як практичного привласнення глобальних можливостей та досягнень означає

обмеження впливу зовнішніх конкурентів і кредиторів на формування цілей та вибір інструментів політики держави, активну промислову політику та більш ефективний захист соціально незахищених груп населення як елемент стимулювання споживчого попиту, що орієнтований на національного виробника. Презумпція доброзичливості зовнішніх кредиторів повинна бути змінена на принцип «розумної залежності», яка не може перевищувати роль чиннику національного інтересу у прийнятті стратегічних рішень.

Інституційними інструментами контролю ризиків локалізації глобального розвитку можуть стати: відновлення та концептуальне переформування принципів національного суверенітету у відповідності до нових реалій глобальної взаємозалежності, інформаційних технологій та посилення соціальної невизначеності; інституційне забезпечення належної ємності внутрішнього ринку, що підпорядковується завданням підтримання національного суверенітету та внутрішньої соціальної стабільності; незалежна грошово-кредитна політика, що підпорядковується завданням забезпечення належного захисту національного виробництва та внутрішнього ринку; контроль боргового навантаження на національну економіку як спосіб зниження негативної зовнішньої залежності; модернізація принципів ВТО з урахуванням нових можливостей та нових ризиків, що обумовлені локалізацією глобальних процесів.

Література:

1. Obstfeld M., Rogoff K. Global Imbalances and the Financial Crisis: Products of Common Causes. – Santa Barbara : University of California, Berkeley and Harvard University. November. 2009. URL: <http://eml.berkeley.edu/~obstfeld/santabarbara.pdf>
2. Яременко О.Л. Ідентичність та суверенітет в системі інституційних ресурсів національно укоріненого економічного розвитку України. *Економічна теорія*. 2023. № 3. С. 71–83.